

Zdzisław Libera

Wiktor Hahn (9 września 1871 - 2 listopada 1959) [nekrolog]

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 51/2, 599-604

1960

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZDZISŁAW LIBERA

WIKTOR HAHN

(9 WRZEŚNIA 1871 — 2 LISTOPADA 1959)

2 listopada 1959 zmarł w Warszawie profesor doktor Wiktor Hahn, wybitny historyk literatury polskiej, bibliograf i edytor, znawca filologii klasycznej, zasłużony pedagog.

Urodzony 9 września 1871 w Wiedniu, należał do przedstawicieli najstarszego pokolenia polonistów, których początki działalności naukowej i pedagogicznej sięgały jeszcze XIX wieku. Po ukończeniu studiów na wydziale filozoficznym Uniwersytetu Lwowskiego, gdzie słuchał wykładów m. in. Romana Pilata, Ludwika Ćwiklińskiego i Leona Sternbacha, Wiktor Hahn został profesorem gimnazjalnym. W roku 1895 uzyskał stopień doktora filozofii, a po dodatkowych studiach w Berlinie i Wiedniu (w latach 1901—1902) habilitował się w r. 1907, uzyskując stopień docenta historii literatury polskiej (w r. 1918 rozszerzył docenturę na bibliografię i bibliotekoznawstwo). W roku 1917 Wiktor Hahn został mianowany profesorem nadzwyczajnym historii literatury polskiej w Uniwersytecie Lwowskim, a w 1921 r. profesorem zwyczajnym w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, gdzie wykładał bez przerwy do wybuchu II wojny światowej. Po wojnie zamieszkał w Warszawie, gdzie poświęcił się pracy naukowej, zostając w r. 1955 profesorem zwyczajnym Uniwersytetu Warszawskiego.

Olbrzymi dorobek naukowy Wiktora Hahna, liczący ponad 400 pozycji, obejmuje trzy dziedziny nauki o literaturze: prace historycznoliterackie z zakresu filologii polskiej i klasycznej, prace bibliograficzne i prace edytorskie*.

Jako historyk literatury polskiej Wiktor Hahn interesował się całością dziejów literatury ojczystej. Spod jęgo pióra wyszły bowiem zarówno prace o literaturze w. XVI (np. o dramacie XVI w.

* Od Redakcji: bibliografię prac prof. W. Hahna PL zamieści w jednym z zeszytów roku 1961.

i o Szymonowicu), jak też rozprawy na temat baroku i Oświecenia oraz — najliczniejsze — literatury w. XIX, przede wszystkim romantyzmu. Na zawsze jednak imię Wiktora Hahna zostanie związane z badaniem życia i twórczości Juliusza Słowackiego, którego dziełu poświęcił uczony najwięcej serca i wysiłku.

Pierwsze krytyczne wydanie zbiorowe dzieł Słowackiego (1909), którego Hahn był współredaktorem, stanowiło niezwykle osiągnięcie w dziedzinie edytorstwa naukowego. Przyniosło ono całą spuściznę literacką twórcy *Króla-Ducha*, opierało się przy tym na pierwszych wydaniach ogłoszonych za życia Słowackiego oraz na autografach, uwzględniając inne wydania w takim tylko razie, jeżeli autografów nie można było odnaleźć lub wydostać.

Innym wielkim osiągnięciem profesora Hahna było sporządzenie obszernej i niezastąpionej niczym bibliografii Juliusza Słowackiego, wydanej przy *Dzielałch wszystkich* pod redakcją Juliusza Kleinera. Jest to owoc wieloletniej pracy i wyraz gorącego umiłowania wielkiego poety, którym Wiktor Hahn zajmował się od lat kilkudziesięciu. Bibliografię tę doprowadził Hahn do końca, a jak informują Jego najbliżsi, jeszcze w dzień przed śmiercią interesował się losem swego ogromnego dzieła. Jako autor całego mnóstwa studiów i rozpraw szczegółowych, analitycznych, o Słowackim i jego utworach przyczynił się nie tylko do spopularyzowania wiedzy o poecie, ale stał się jednym z pierwszych historyków literatury, którzy stworzyli syntetyczny portret twórcy *Balladyny*. Na szczególną uwagę zasługuje jego polemika ze stanowiskiem Stanisława Tarnowskiego, gdy ów wysunął znaną tezę o bluszczowatości Słowackiego. W rozprawie *O tzw. bluszczowatości Słowackiego* Wiktor Hahn pisał:

Określenie Tarnowskiego jest jedną z największych niesprawiedliwości, jakiej dokonano wobec ducha wielkiego poety. Sąd ten wymaga gruntownej rewizji¹.

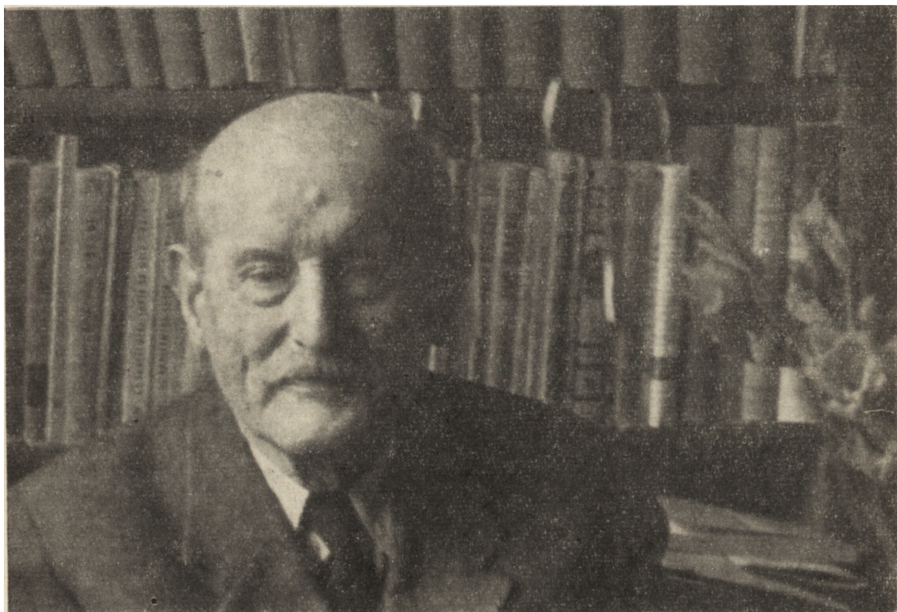
W rozprawie tej znajdujemy głębokie przekonywujące rozważania na temat wpływów i zależności w literaturze, przedstawione na szerokim tle porównawczym, a wykazujące krzywdzącą jednostronność sądu Tarnowskiego.

Spośród wielu prac o charakterze analitycznym wyróżnia się rozprawa o *Samuelu Zborowskim*. W gruntownej analizie dzieła Hahn przedstawił genezę koncepcji *Zborowskiego*, omówił charakter dra-

¹ W. H a h n, *O tzw. bluszczowatości Słowackiego*. Lwów 1910, s. 8.

matu, jego poszczególne części, wykazał związek z *Genezis z Ducha*, wypowiadając przy tym wiele trafnych uwag na temat strony artystycznej utworu.

Warto uświadomić sobie jeszcze, że autor rozpraw filologicznych, zadziwiających wszechstronną erudycją, o charakterze naukowym,

Wiktor Hahn

był równocześnie twórcą rzeczy zgoła osobliwej i niezwyklej: ogłosił bowiem w r. 1909, w setną rocznicę urodzin poety, książeczkę popularną o Słowackim przeznaczoną dla dzieci, ożywioną ciepłem serdecznego uczucia i przemawiającą do wyobraźni młodocianego czytelnika.

Osobną niejako dziedziną zainteresowań naukowych profesora Hahna były dzieje kultu Słowackiego. Jako autor antologii *Juliusz Słowacki w poezji polskiej* pokazał historię recepcji wielkiego romantyka, tak jak się ona kształtowała pod piórem poetów w ciągu minionego stulecia.

Poza Słowackim, który do końca życia uczonego stał w centrum jego zainteresowań, drugą postacią naszej literatury, która przykuwała uwagę Hahna, był Józef Ignacy Kraszewski. W licznych studiach o powieściach Kraszewskiego wykazał badacz niespotykaną

znajomość jego dzieł, wymagającą wszechstronnej kultury literackiej i wiedzy historycznej. Należy dodać, że Wiktor Hahn stworzył również zarys twórczości Kraszewskiego, ukryty w przedmowie do wydanej w serii Biblioteki Narodowej powieści *Morituri*, charakteryzujący znakomitego pisarza jako budziciela życia duchowego, reformatora powieści polskiej i olbrzymia pracy².

Jako bibliograf pozostawił po sobie Hahn, oprócz wymienionej już bibliografii Juliusza Słowackiego, szereg innych prac, wysoko cenionych przez znawców. Przypomnijmy niektóre z nich: *Bibliografia filologii klasycznej i literatury humanistycznej w Polsce* (Lwów 1896—1914), *Bibliografia o Stanisławie Staszycu* (Lublin 1928), *Bibliographia Vergiliana Polonorum* (Lwów 1931), *Bibliografia Horacego w Polsce* (Lublin 1936), *Shakespeare w Polsce* (Wrocław 1958), a wreszcie najważniejsze dzieło z tej dziedziny: *Bibliografia bibliografij polskich*, którego pierwsze wydanie ukazało się w r. 1921, a drugie, rozszerzone i uzupełnione, w roku 1956. Pisał o nim przed kilku laty Piotr Grzegorzczak:

gdyby istniała nagroda Akademii Nauk za dzieło najpożyteczniejsze, wszystkim niezbędne — to nagrodę taką powinien by uzyskać autor tej książki, czcigodny nestor naszej bibliografii i historii literatury, Wiktor Hahn³.

Osobną kartę w biografii naukowej profesora Wiktora Hahna zajmuje jego działalność organizacyjna w życiu nauki polskiej. W roku 1910 był inicjatorem Zjazdu Historyczno-Literackiego im. Juliusza Słowackiego we Lwowie, a następnie redaktorem księgi pamiątkowej poświęconej poecie. Był współpracownikiem szeregu wydawnictw naukowych w rodzaju *Encyklopedii wychowawczej*, *Encyklopedii polskiej AU*, *Polskiego słownika biograficznego* i innych. Był członkiem wielu towarzystw naukowych. W ciągu 20 lat zajmował stanowisko wiceprezesa Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza, a przez 10 lat (1912—1921) redagował *Pamiętnik Literacki*. Położył na tym polu niemałe zasługi, o których wspominał przed laty Bronisław Nadolski⁴, a które zwięźle, lecz wyraziście scharakteryzował Julian Krzyżanowski:

² Zwrócił na to uwagę J. Starnawski. Por. *Przegląd Humanistyczny*, 1959, nr 3, s. 206 i 207.

³ *Rocznik Literacki* 1956, s. 517.

⁴ B. Nadolski, *Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewicza we Lwowie*. *Pamiętnik Literacki*, 1936, s. 720—721.

Przypomnieć warto, iż do upadku pisma czasu pierwszej wojny europejskiej nie dopuścił Wiktor Hahn zwalczając pod jej koniec i w latach, które bezpośrednio po niej nastąpiły, opory tak dobrze znane dzisiaj, tj. brak odpowiednich drukarni i papieru [...] ⁵.

Znamienny jest pod tym względem list prezydium Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza podpisany przez Wilhelma Bruchnalskiego i Stanisława Łempickiego, skierowany do Wiktora Hahna w związku z jego rezygnacją ze stanowiska redaktora *Pamiętnika*. Zawiera on próbę oceny i charakterystyki Hahna jako redaktora. Zacytujemy fragment tego listu:

Zanim redakcja nowa, wybrana na ostatnim posiedzeniu, obejmie z rąk Wielce Szanownego Pana Profesora tekę redakcyjną, przez tyle lat z tak znakomitym pożytkiem i świetną sprawnością prowadzoną, Wydział Towarzystwa zwraca się niniejszym do Wielce Szanownego Pana Profesora z wyrazami najgłębszej podziękii i najgorętszego uznania za Jego długoletnią, niezmordowaną i tak doskonałą pracę. W latach dla Towarzystwa i jego wydawnictwa najcięższych, gdy straż czujna nad nieprzerwalnością bytu *Pamiętnika* należała do czynów niemal heroiczych, trwałes, Wielce Szanowny Panie Profesorze, nieustannie, a w pełni bezinteresownej miłości dla pisma naszego, tudzież idei, która je do życia powołała — na trudnym niezmiennie stanowisku redaktora, byłeś kierownikiem rozumnym, doświadczonym i czułym. Że *Pamiętnik* nie upadł wówczas, gdy pod obuchem ogólnego pogńębienia kultury padały nieraz placówki ruchu umysłowego najsilniejsze, to w znacznej mierze Twoja, Wielce Szanowny Panie Profesorze, zasługa. Toteż imię Wielce Szanownego Pana Profesora zapisane będzie głoskami niezartartymi w dziejach Towarzystwa i jego organu naukowego ⁶.

Jakże piękne świadectwo wystawione zasługom i niezłomnemu charakterowi redaktora *Pamiętnika Literackiego* w ciężkim okresie jego dziejów.

Każdy, kto zetknął się kiedykolwiek z profesorem Hahnem, mógł ocenić jego życzliwość i uczynność. Pomagał młodym poloniście, chętnie służył informacją, zdumiewając przy tym niezawodną pamięcią.

⁵ J. Krzyżanowski, *Dzieje dwu Pamiętników*. W: Z. Świdwińska, *Bibliografia Pamiętnika Literackiego i Pamiętnika Tow. Literackiego im. Adama Mickiewicza*. 1887—1939. Warszawa 1948, s. 9.

⁶ List ten, jak też materiały do życiorysu naukowego użyczył mi łaskawie syn profesora W. Hahna, p. mgr K. Hahn-Tarchalski, któremu składam wyrazy serdecznego podziękowania.

Był kopalnią wszelkich wiadomości, szczególnie bibliograficznych, grzeczny i uprzejmy dla młodych. [...] Zadziwiał zawsze swoją pracowitością, produktywnością, skrupulatnością⁷.

— pisał o Nim we wspomnieniach Stanisław Łempicki.

Profesor Wiktor Hahn był nestorem historyków literatury polskiej. W lutym 1959 Towarzystwo Literackie im. Adama Mickiewicza obchodziło uroczyste 65-lecie Jego działalności naukowej, rzadką w dziejach nauki uroczystość — wyrażając hołd czcigodnemu uczonemu.

Spoglądając na bogaty dorobek naukowy profesora Hahna, można by dla określenia jego znaczenia w historii nauki i w literaturze użyć jego własnych słów, odniesionych niegdyś do Kraszewskiego:

Schylamy czoło przed jego olbrzymią pracą, którą świecił społeczeństwu przez szereg lat, dając przykład wytrwałości, niezrażania się żadnymi przeciwnościami. Jako olbrzym pracy [...] zasługuje na tym większe uznanie w społeczeństwie łatwo zapalnym, ale niewytrwałym, do pracy systematycznej w przeważnej części nieprzywykłym⁸.

⁷ S. Łempicki, *Wspomnienia ossolińskie*. Wrocław 1948, s. 88—90.

⁸ J. I. Kraszewski, *Morituri*. Kraków 1925, s. CXXIV. Biblioteka Narodowa. Seria I, nr 86.